

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83201,Goetel-Walery-Florian.html>
2021-12-09, 08:29

Goetel Walery Florian

GOETEL Walery Florian (4 IV 1889, Sucha Beskidzka – 6 XI 1972 Kraków), geolog, sozolog.

Syn Wincentego Göttla, pracownika kolei, i Julii Koehler (Köhler), brat Ferdynanda, literata.

Do szkół uczęszczał w Krakowie, uzyskując w 1907 maturę w Gimnazjum św. Anny. W tymże roku podjął studia geologiczne na UJ u prof. W. Szajnochy. Jednocześnie uprawiał turystykę górską i narciarstwo, co miało wpływ na wybór terenu badań. Od 1910 kontynuował studia geologiczne na uniwersytecie w Wiedniu pod opieką V. Uhliga, znanego badacza galicyjskich Karpat Zachodnich. Za jego namową wakacje przeznaczał na badanie geologiczne Tatr i w 1911 ogłosił *Tymczasową wzmiankę o recie tatrzańskim*, a w roku następnym *Fortschritte der Tatra- und Karpathentektonik in der letzten Jahre*. W 1912 prowadził badania rozpoznawcze złóż ropy naftowej na Kaukazie. Doktoryzował się 24 V 1913 na Uniw. Wiedeńskim.

W 1914–20 był asystentem w Gabinecie Geologicznym UJ prof. W. Szajnochy. W 1917 opublikował monografię *Die rhätische Stufe und der unterste Lias der subtatrischen Zone in der Tatra*, na której podstawie uzyskał na UJ habilitację (1918). Od 1 VII 1920 był profesorem geologii w Akad. Górniczej.

Niezależnie od działalności naukowej udzielał się w Tow. Tatrzańskim oraz w akademickich związkach sportowych. Uczestniczył w wielu kongresach geologicznych krajowych i zagranicznych, był członkiem organizacji turystycznych i alpinistycznych oraz ochrony przyrody. Należał do inicjatorów pogranicznych parków narodowych.

W Akad. Górniczej sprawował funkcje dziekana wydziału górniczego, a w 1939 został jej rektorem.

W czasie II wojny światowej był dyrektorem zawodowej szkoły technicznej. Po zakończeniu działań wojennych powierzono mu zadanie odbudowy i rozbudowy Akad. Górniczej (od 1949 AGH). W 1950 został odwołany z funkcji rektora (w ramach represji za kontakt z przebywającym na emigracji bratem); mimo to był współorganizatorem Kongresu Nauki Polskiej (1951), aktywnie działał na rzecz ochrony przyrody oraz współpracował Zakładem Ochrony Przyrody PAN.

W 1966 ogłosił w czasopiśmie „Kosmos” podstawy sozologii jako dyscypliny zajmującej się ochroną przyrody i jej zasobów. Prowadził na ten temat seminarium w AGH. Referowane na nim prace uczonych i działaczy gospodarczych ogłaszano w zeszytach tej uczelni.

W 1911–30 G. publikował rozprawy geologiczne związane głównie z rozpoznaniem serii reglowej Tatr. Najważniejsze z nich to: *Budowa Tatr. Pasma reglowe* (1925, wspólnie z F. Radowskim) oraz *Tektonika serii reglowej okolicy Zakopanego* (1930, wspólnie z S. Sokołowskim).

Od 1918 G. uczestniczył w staraniach o właściwe wytyczenie granicy polsko-czechosłowackiej. Nawiązał bliższy kontakt z przyrodnikami z Pragi (m.in. R. Kettnerem, K. Dominem), podejmując akcję na rzecz powstania parków narodowych w Tatrach i Pieninach. Ograniczyło to degradację przyrody, a także ułatwiło turystykę (konwencja).

Od 1947, wspierany przez W. Szafera z UJ, wpływał na profil międzynarodowych organizacji ochrony przyrody, angażował się na rzecz wzbogacenia ich działań o zagadnienia racjonalnego gospodarowania zasobami, a później środowiskiem człowieka. Nie należał do fundamentalistów, co przyczyniło się do podjęcia kontrowersyjnej decyzji o budowie zbiornika retencyjnego na Dunajcu w Czorsztynie. Z drugiej strony jego konsekwencji zawdzięczamy powstanie pierwszych polskich parków narodowych, w tym w Tatrach, Pieninach i na Babiej Górze. Także dzięki jego zabiegom – wspieranym przez Szafera i innych – Polska stała się krajem wiodącym w zakresie ochrony przyrody, był on jednym z animatorów ruchu, nad którym pieczę sprawowała PAN.

G. zajmował się także historią geologii, zwłaszcza analizą twórczości S. Staszica. Opatrzył redakcyjnie reedycję jego dzieła z 1815 *O ziemiórództwie Karpatów i innych gór i równin Polski* (1955). Doprowadził do nadania imienia Staszica AGH. Przy okazji ogłosił książkę *Stanisław Staszic. Na 50-lecie Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie* (1969).

Opublikował wiele prac z zakresu turystyki. Najważniejsze z nich umieszczał w roczniku Polskiego Tow. Tatrzańskiego (później PTTK) „Wierchy”, którego 1934–50 był redaktorem. W artykułach tych dominowała tematyka ochrony przyrody oraz dzieje polskiej turystyki górskiej. Od 1950 przewodniczył Komisji Górskiej PTTK.

Nie był członkiem PAU, choć wiele wysiłku włożył – na prośbę W. Szafera – w reaktywowanie tej organizacji po II wojnie światowej. Jako członek PAN (korespondent od 1952, rzeczywisty od 1964) zabiegał o podejmowanie akcji na rzecz ochrony przyrody. Należał do wielu krajowych i międzynarodowych organizacji naukowych. Otrzymał wiele krajowych i zagranicznych odznaczeń.

W 1913 ożenił się z Marią Skłodowską, bratanicą M. Skłodowskiej-Curie. Pomnik G. znajduje się na ul. T. Kościuszki w Krakowie (przy dawnej przystani AZS). Jego imię nosi także ulica w tym mieście, jest patronem schroniska PTTK „Ornak” w Tatrach. Imieniem G. został również nazwany gmach A-O AGH w Krakowie, znajduje się tam tablica pamiątkowa (rzeźba głowy na tatrzańskim głazie narzutowym).

Z. Radwańska-Paryska, W.H. Paryski *Wielka encyklopedia tatrzańska*, wyd. 2, Poronin 2004; Z. Wójcik: *Walery Goetel. Rektor trudnych czasów Akademii Górniczo-Hutniczej*, Kraków 2009; Archiwum Naukowe PAN/PAU w Krakowie: spuścizna G.

Zbigniew Wójcik

